

JUSTITS MINISTERIET

Udvalg for forberedelse af ny flerårs-
aftale for domstolene

Dato: 18. april 2023
Sagsbeh: Ketilbjørn Hertz
Dok.: 2750976

3.4 Lettelse af domsskrivningen

Baggrund

Retsplejeloven fastlægger alene de grundlæggende rammer for affattelsen af domme, og der er stor mulighed for individuel variation mellem forskellige retter og forskellige dommere med hensyn til affattelsen af domme.¹ Hertil kommer, at affattelsen af en dom i høj grad afhænger af omstændighederne i den konkrete sag.

Domme skal ifølge retsplejeloven bl.a. indeholde en fremstilling af sagen, herunder i fornødent omfang en gengivelse af de afgivne forklaringer. Domme i civile sager skal endvidere indeholde en gengivelse af parternes anbringender, og domme i straffesager skal endvidere indeholde en gengivelse af tiltalen.²

Det afhænger af den konkrete sags omstændigheder, hvor omfattende fremstillingen af sagen bør være, og de afgivne forklaringer skal gengives, i det omfang det er nødvendigt, for at dommen kan ”stå alene”, dvs. kan forstås af personer, der ikke i øvrigt kender sagen, og som ikke har adgang til sagens dokumenter. Dommen bør derfor altid som minimum indeholde en helt kortfattet gengivelse af forklaringer, som har haft betydning for afgørelsen, enten i et selvstændigt afsnit eller som en del af begrundelsen for resultatet.³

¹ Folketingstidende 2003-04, tillæg A, side 646.

² Retsplejelovens § 218 a, stk. 1.

³ Folketingstidende 2003-04, tillæg A, side 646.

Slotsholmsgade 10
1216 København K.

T +45 7226 8400
F +45 3393 3510

www.justitsministeriet.dk
jm@jm.dk

I straffesager behøver forklaringer, som er lydoptaget, ikke at blive gengivet i retsbogen,⁴ og i så fald kan gengivelse af forklaringen i dommens fremstilling af sagen undlades.⁵ Ankes dommen, skal forklaringen gengives i retsbogen, og gengivelsen anses som et bilag til dommen.⁶

I byretsdomme i civile sager, som er afgjort med én juridisk dommer, kan sagsfremstillingen begrænses til en kort angivelse af parternes anbringender, hvis der samtidig gives en udførlig begrundelse for afgørelsen.⁷ Ankes en dom med en sådan kort sagsfremstilling, skal retten give en supplerende redegørelse for sagen.⁸

Muligheden for at begrænse sagsfremstillingen i byretsdomme i civile retssager blev indført i 1984. Det fremgår af forarbejderne, at baggrunden var, at dommene dengang efter den gennem flere år udviklede tradition som regel var meget fyldige og ud over begrundelsen for resultatet (domspræmisserne) indeholdt en fuldstændig fremstilling af sagens faktiske omstændigheder, herunder af bevisførelsen (partsforklaringer, vidneforklaringer, syns- og skønserklæringer mv.). Arbejdet med udfærdigelse af domme i civile retssager var som følge heraf meget tidskrævende og udgjorde efterhånden med det stigende sagsantal en betydelig belastning af domstolene.⁹

Det fremgår endvidere af forarbejderne, at ordningen indebærer, at det normalt vil være tilstrækkeligt i dommen alene at medtage parternes påstande, en kort gengivelse af deres anbringender, domsbegrundelse og domskonklusion, og at det således ikke er nødvendigt at gengive bevisførelsen under sagen (parts- og vidneforklaringer, dokumenter mv.).¹⁰ Om dommen bør affattes i kort form eller på traditionel vis med en fuldstændig sagsfremstilling, skal ifølge forarbejderne afgøres af retten på grundlag af en vurdering af den enkelte sag, og retten skal ved afgørelsen heraf tage hensyn til tilkendegivelser fra parterne.¹¹

Det fremgår endvidere af forarbejderne, at en dom skal opfylde forskellige formål. Dommen skal indeholde en afgørelse af tvisten i en sådan form, at den er egnet til om nødvendigt at kunne fuldbyrdes i fogedretten. Det skal af dommen fremgå, hvilket retligt og faktisk grundlag retten har lagt til

⁴ Retsplejelovens § 712, stk. 1.

⁵ Retsplejelovens § 218 a, stk. 5.

⁶ Retsplejelovens § 712, stk. 1, nr. 3, og stk. 2.

⁷ Retsplejelovens § 218 a, stk. 2, der viderefører det tidligere gældende § 366 a, stk. 2.

⁸ Retsplejelovens § 218 a, stk. 4.

⁹ Folketingstidende 1983-84, tillæg A, spalte 1615.

¹⁰ Id.

¹¹ Id.

grund for afgørelsen, så parterne har mulighed for at bedømme rimeligheden af dommen og dermed af en eventuel anke. Dommen skal endvidere kunne danne grundlag for behandling i en ankeinstans og skal derfor bevare de beviser, der er indgået i vurderingen af det faktiske grundlag for afgørelsen (parts- og vidneforklaringer mv.). Endelig skal dommen kunne give grundlag for præjudikatsvirkning og for retsvidenskabelig behandling, hvilket navnlig gælder højesterets- og landsretsafgørelser.¹²

Hvis alle de nævnte formål skulle tilgodeses fuldt ud, ville dommene ofte blive forholdsvis lange, idet der måtte medtages en fuldstændig sagsfremstilling, herunder navnlig en udførlig gengivelse af bevisførelsen under sagen. For langt de fleste domme var det imidlertid tilstrækkeligt, at dommen havde en sådan form, at den dels kunne anvendes som grundlag for tvangsfuldbyrdelse, dels give parterne en rimelig begrundelse i faktisk og retlig henseende for domsresultatet.

Dette gjaldt navnlig for byretterne. Kun en meget lille del (ca. 10 pct.) af dommene fra byretterne blev anket til landsretten. Det var derfor ikke nødvendigt at udforme alle domme ved byretten på en sådan måde, at de umiddelbart var egnede til at danne grundlag for ankebehandling. Rettens begrundelse for domsresultatet ved angivelse af de faktiske og retlige omstændigheder, der er lagt vægt på, ville sædvanligvis for parterne og deres advokater, der havde kendskab til det for byretten passerede, herunder de angivne forklaringer, være tilstrækkelig til, at parterne kunne tage stilling til spørgsmålet om anke.¹³

Sager, som på grund af deres særlige betydning for parterne eller deres beskaffenhed i øvrigt klart adskilte sig fra typiske byretssager, burde dog som hidtil indeholde en fuldstændig fremstilling af sagen. Herved tilgodesås også hensynet til præjudikatsværdien og mulighederne for retsvidenskabelig behandling af væsentlige domsafgørelser.¹⁴

Den supplerende redegørelse, hvis dommen ankes, skal ifølge forarbejderne navnlig indeholde en gengivelse af de under sagen afgivne parts- og vidneforklaringer, hvorimod det normalt ikke vil være nødvendigt at referere sagens dokumenter. Om parternes procedure, i det omfang den ikke er med i

¹² Betænkning nr. 994/1983 side 146.

¹³ Betænkning nr. 994/1983 side 146-147.

¹⁴ Betænkning nr. 994/1983 side 147.

dommen, bør gengives i den supplerende redegørelse, må afhænge af sagens karakter.¹⁵

I 2014 blev der indført mulighed for, at byretsdomme i sager, som er afgjort med tre juridiske dommere, kan affattes med forkortet sagsfremstilling.¹⁶ Det forudsættes i forarbejderne, at en begrænset sagsfremstilling er mere udførlig end blot en angivelse af parternes anbringender, og at retten i tilfælde af anke giver en supplerende redegørelse for sagen.¹⁷

Anvendelse i praksis

Domstolsstyrelsen har oplyst, at de fleste byretsdommere som oftest begrænser sagsfremstillingen i almindelige civile sager. Når der skrives længere sagsfremstillinger, er det ofte ud fra en forventning om, at dommen vil blive anket, idet dommerens arbejde med sagen dermed færdiggøres på én gang i stedet for, at dommeren efterfølgende skal udarbejde en supplerende redegørelse. I praksis indeholder den supplerende redegørelse, når en ”kort” byretsdom ankes, et referat af de afgivne forklaringer, så det er i givet fald forklaringerne, dommeren i disse tilfælde medtager i dommen.

Det forekommer, at domme, der indeholder en kort sagsfremstilling og de afgivne forklaringer, angiver at være affattet i medfør af reglen om ”korte” domme.¹⁸ Dette angives også undertiden i domme med en kort sagsfremstilling i sager, hvor der ikke har været afgivet forklaringer, og hvor dommen derfor i sagens natur ikke gengiver nogen forklaringer. I begge tilfælde vil der i tilfælde af anke ikke blive udarbejdet nogen supplerende redegørelse, og henvisningen til reglen om ”korte” domme er i realiteten alene en oplysning til landsretten om, at dommen ikke indeholder en klassisk fuldstændig sagsfremstilling.

I sager med tre juridiske dommere er der i højere grad en tendens til, at dommen indeholder en længere sagsfremstilling, og at en del tekst fra sagens bilag bliver gengivet. Forklaringerne vil ofte fremgå i deres fulde længde. Dette skyldes bl.a., at sådanne sager ofte bliver anvendt i uddannelses- og evalueringsøjemed i forhold til uddannelsesfuldmægtige.

¹⁵ Betænkning nr. 994/1983 side 148.

¹⁶ Retsplejelovens § 218 a, stk. 3.

¹⁷ Folketingstidende 2013-14, A, L 178 som fremsat, side 117.

¹⁸ Retsplejelovens § 218 a, stk. 2, 2. pkt., foreskriver, at dette skal oplyse.

I straffesager i byretten er det udgangspunktet, at forklaringer, der afgives under hovedforhandlingen eller et retsmøde med henblik på afgørelse som tilståelsessag, lydoptages.¹⁹

I helt kortvarige sager, hvor hovedforhandlingen varer mindre end 1 time og ofte højst ½ time, og hvor der alene afgives én eller nogle få korte forklaringer, vil nogle dommere formentlig vælge at gengive forklaringen eller forklaringerne i dommen, selv om det ikke er et krav, hvis dommen ikke ankes. Andre dommere vælger ikke at gengive forklaringerne i dommen.

I lidt større sager, hvor hovedforhandlingen varer fra 1 time op til 2-3 dage, vil de fleste dommere formentlig gengive forklaringerne i dommen, hvis dommen er blevet anket ved domsafsigelsen, eller dommeren i øvrigt anser det for sandsynligt, at dommen vil blive anket. De fleste dommere foretrækker nemlig i givet fald at gengive forklaringerne i forlængelse af domsafsigelsen (samme dag eller en af de nærmeste dage), hvor forklaringerne er i frisk erindring, frem for at vende tilbage til sagen på et senere tidspunkt, hvor dommeren i mellemtiden har behandlet og haft sin opmærksomhed på et antal andre sager. Hvis dommen er blevet modtaget ved domsafsigelsen, eller dommeren i øvrigt anser det for usandsynligt, at dommen vil blive anket, vil dommeren derimod normalt ikke gengive forklaringerne i dommen.

I de tilfælde, hvor dommeren ikke har gengivet forklaringerne i dommen, og dommen senere ankes, kan dommeren ved nogle byretter anmode en kontorfunktionær om ud fra lydoptagelsen at skrive et udkast til gengivelsen af forklaringerne i retsbogen, som dommeren herefter gennemgår, retter og godkender. Alternativt udfærdiger dommeren selv gengivelsen i retsbogen på grundlag af sine notater fra hovedforhandlingen eller lydoptagelsen.

I store sager, hvor hovedforhandlingen strækker sig over et antal dage fordelt på to eller flere uger, vil forklaringerne normalt løbende blive gengivet i retsbogen og til sin tid blive medtaget i dommen. En løbende gengivelse i retsbogen, sådan at parterne har adgang til gengivelsen under den videre bevisførelse og under forberedelsen af deres procedure, er i omfattende sager som regel nødvendig af hensyn til en forsvarlig behandling af sagen. Ved nogle byretter deltager der i sådanne langvarige sager en retssekretær (kontorfunktionær) i den del af hovedforhandlingen, hvor der afgives forklaringer, og retssekretæren skriver et udkast til gengivelsen af forklaringerne i retsbogen, som dommeren herefter gennemgår, retter og godkender.

¹⁹ Retsplejelovens § 711, stk. 1.

I straffesager i landsretten lydoptages forklaringer ikke, og det er som følge heraf et krav, at det væsentlige indhold af forklaringerne optages i retsbogen.²⁰ I længevarende sager vil det ligesom i byretten normalt ske løbende, og forklaringerne vil normalt også blive gengivet i dommen. I andre sager er det almindeligt, at forklaringerne gengives i dommen, og at retsbogen for sit vedkommende henviser til gengivelsen i dommen.

Den norske retsplejelov for civile retssager bestemmer, at domme skal indeholde en fremstilling af sagen, parternes påstande med påstandsgrundlag og rettens vurdering.²¹ Sagsfremstillingen og redegørelsen for påstandsgrundlagene skal koncentreret beskrive det retsforhold, der er tvist om, sagens baggrund og parternes retlige og faktiske anførsler, i det omfang det er nødvendigt for at forklare afgørelsen.²² Derefter redegør retten for den bevurdering og retsanvendelse, som afgørelsen bygger på.

I småsager skal dommen dog i stedet kort forklare, hvad sagen angår, gengive parternes påstande og påstandsgrundlag og redegøre for de momenter, som retten har lagt afgørende vægt på.²³

Den norske retsplejelov for straffesager bestemmer, at domme skal indeholde en kort fremstilling af sagens genstand med de krav, som er gjort gældende, og en begrundelse.²⁴ Findes tiltalte skyldig, skal begrundelsen bestemt og udtømmende angive det sagsforhold, retten har fundet bevist som grundlag for dommen, og de grunde, retten har lagt vægt på ved fastsættelse af straffen. Det skal oplyse, om det er tillagt formildende betydning, at tiltalte har bidraget til opklaringen af forbrydelsen eller af andres forbrydelser, og det bør i så fald angives, hvilken betydning tilståelsen har haft for strafudmålingen.²⁵

Den svenske retsplejelov bestemmer, at domme skal indeholde parternes påstande og anbringender og en begrundelse med oplysning om, hvad der er bevist.²⁶ I straffesager skal anklagemyndighedens sanktionsforlag fremgå af dommen, hvis anklagemyndigheden finder grund til at tage hensyn til, at tiltalte har bidraget til opklaringen af forbrydelsen eller af andres forbrydelser.²⁷

²⁰ Retsplejelovens § 710, stk. 1.

²¹ Tvisteloven § 19-6, stk. 4.

²² Tvisteloven § 19-6, stk. 5.

²³ Tvisteloven § 10-4, stk. 4.

²⁴ Straffeprocessloven § 39, stk. 1, nr. 1 og 2.

²⁵ Straffeprocessloven § 40.

²⁶ Rättegångsbalken kap. 17 § 7, stk. 1, nr. 4 og 5, og kap. 30 § 5, stk. 1, nr. 4 og 5.

²⁷ Rättegångsbalken kap. 30 § 5, stk. 1, nr. 4, 2. led, jf. kap. 45 § 4, stk. 2.

I både Norge og Sverige gengives de afgivne forklaringer alene i det omfang, retten omtaler forklaringerne i begrundelsen for resultatet, og sagsfremstillingen indeholder ikke længere citater fra sagens skriftlige beviser. Den afvigende praksis i Sverige vedrørende de afgivne forklaringer har sammenhæng med, at den normale ordning i Sverige er, at der i ankesager i landsretten afspilles en videooptagelse af de forklaringer, der blev afgivet i byretten.

Den ligeledes afvigende praksis i Norge har navnlig historisk baggrund, idet der i Norge ikke har været tradition for, at landsretten havde anden oplysning om indholdet af de forklaringer, der blev afgivet i byretten, end hvad der fremgik af begrundelsen for byrettens afgørelse. I nyere tid forekommer det i civile sager, at en af parterne med rettens tilladelse lydoptager forklaringerne i byretten og fremlægger en udskrift heraf ved anke til landsretten, som kan foreholdes vidnerne, hvis deres forklaring for landsretten afviger fra det, de forklarede i byretten.²⁸ Endvidere har der været gennemført en forsøgsordning i visse retskredse i civile sager og straffesager svarende til den svenske ordning med videooptagelse af forklaringer i byretten, som afspilles i landsretten.²⁹

Udvalgets overvejelser

1. Udvalget har overvejet et forslag om at ændre den almindelige regel om affattelse af domme med henblik på, at sagsfremstillingen i en byretsdom i en civil sag skal give en koncentreret beskrivelse af sagen og ikke gengive sagens skriftlige beviser.

Den koncentrerede beskrivelse forudsættes at være helt kort og kan afhængig af sagens karakter f.eks. angive, hvem parterne er, og hvad deres relation er, hvad hovedtvisten i sagen er, parternes påstande og hvordan de er opgjort, og hvordan sagen er blevet behandlet. I vidt omfang vil en sådan sagsfremstilling svare til den indledning, en civil dom normalt indeholder i dag.

I mere omfattende sager vil den koncentrerede beskrivelse afhængig af sagens karakter kunne være længere end i flertallet af sager. Det kan herudover også i nogle af de mindre omfattende sager afhængig af sagens karakter være hensigtsmæssigt at medtage en lidt længere beskrivelse af sagen, end der normalt fremgår af dommens indledning i dag.

²⁸ Høyesteretts kendelse af 14. december 2020 i sag HR-2020-2411-U.

²⁹ <https://www.domstol.no/no/domstoler/tingrett/sor-rogaland-tingrett/opptak-i-retten>

Dommens begrundelse vil skulle skrives, så den kan forstås alene med reference til den koncentrerede beskrivelse af sagen i sagsfremstillingen.

Forslaget indebærer i vidt omfang en kodificering af den praksis for udformningen af domme, som har udviklet sig i det store flertal af sager, der afgøres med én juridisk dommer.

I byretssager, der afgøres med tre juridiske dommer, indebærer forslaget, at dommen fremover ikke skal gengive selve de skriftlige beviser i dommens sagsfremstilling. Det kan som beskrevet ovenfor i stedet være relevant med en lidt længere beskrivelse af sagen end blot dommens indledning.

Forslaget medfører en konsekvensændring af reglerne om byretsdomme uden fuldstændig sagsfremstilling,³⁰ sådan at disse regler fremover angår domme uden gengivelse af afgivne forklaringer og bliver ens for sager med én dommer og sager med tre dommere. Der vil herunder stadig være behov for, at retten efterfølgende gengiver afgivne forklaringer i retsbogen, hvis en dom uden gengivelse af forklaringerne ankes, jf. også pkt. 4 nedenfor.

Udvalget finder, at en sådan ændring ikke væsentligt vil forringe dommens brugsværdi for parterne eller for ankeinstansen, hvis dommen ankes. Civile retssager behandles digitalt på domstolens sagsportal, og parterne og ankeinstansen har digital adgang til alle sagens dokumenter, og en koncentreret beskrivende sagsfremstilling vil kunne være mindst lige så overskuelig som en længere sagsfremstilling med citater fra sagens dokumenter. Det er desuden forudsat, at dommens begrundelse er skrevet, så den kan forstås alene med reference til den koncentrerede beskrivelse af sagen i dommen.

For parterne og for ankeinstansen, hvis dommen ankes, er behovet for, hvad der skal fremgå af dommen, i realiteten ikke forskelligt afhængig af, om dommen afsiges med én eller tre juridiske dommere. Dommen skal under alle omstændigheder angive, hvilke faktiske omstændigheder retten har lagt til grund, og hvordan retten har anvendt retsreglerne, og dette vil i alle tilfælde fremgå af dommens begrundelse.

For dommerne vil en sådan ændring lette arbejdet med domsskrivningen i de tilfælde, hvor der i dag helt eller delvist udarbejdes en sagsfremstilling. Selv om sagens dokumenter foreligger i digital form, og citater herfra derfor

³⁰ Retsplejelovens § 218 a, stk. 2-4.

kan kopieres digitalt, kræver det en del arbejde at kopiere relevante dele af de enkelte dokumenter til dommens sagsfremstilling.

For offentligheden og retsvidenskaben vil det i nogle tilfælde være mere overskueligt med en koncentreret sagsfremstilling, men der kan også være tilfælde, hvor der vil være detaljer, som andre end parterne og en eventuel ankeinstans ikke vil få kendskab til. Der er imidlertid allerede hjemmel til i byretsdomme med én juridisk dommer at udelade sagsfremstillingen og i byretsdomme med tre juridiske dommere at forkorte sagsfremstillingen. Ændringen vil således understøtte udbredelsen og ensretningen af en i forvejen etableret praksis, der i vidt omfang følges ved byretterne i dag.

Udvalget kan på den baggrund anbefale, at den almindelige regel om affattelse af domme ændres, sådan at sagsfremstillingen i en byretsdom i en civil sag skal give en koncentreret beskrivelse af sagen og ikke gengive sagens skriftlige beviser.

Udvalget bemærker, at det i forbindelse med en gennemførelse af forslaget kan overvejes, om et lignende tiltag vil være hensigtsmæssigt for landsretsdomme.

I forhold til de økonomiske konsekvenser er det sammenfattende vurderingen, at der på det foreliggende grundlag ikke kan identificeres et tidsbesparelsespotential, der vil kunne medvirke til en reel ressourcefrigørelse i byretterne ved en gennemførelse af forslaget. Det skyldes, at der i vidt omfang er tale om så begrænsede ændringer set i forhold til den nuværende praksis.

2. Udvalget har overvejet et forslag om at give mulighed for at udelade gengivelsen af parternes anbringender i domme i civile sager, hvis parternes anbringender under hovedforhandlingen er i overensstemmelse med påstandsdokumenterne, og påstandsdokumenterne eller et uddrag heraf medtages som bilag til dommen.

Ordningen vil omfatte sager, hvor retten har bestemt, at parterne skal indlevere et endeligt påstandsdokument.³¹ Ordningen vil ikke omfatte småsager, hvor der ikke er hjemmel til at bestemme, at parterne skal indlevere et endeligt påstandsdokument,³² og hvor retten i øvrigt som udgangspunkt skal udarbejde en fortegnelse over parternes påstande, anbringender og beviser

³¹ Retsplejelovens § 357, stk. 1.

³² Retsplejelovens § 406, stk. 6.

(hvorfra dommens gengivelse af parternes anbringender kan tages, hvis anbringenderne er de samme under hovedforhandlingen).³³

For forslaget taler, at byretterne i dag bruger en del tid på at gengive parternes anbringender, hvad enten dommeren skriver gengivelsen ”fra bunden” eller kopierer tekst fra påstandsdokumenterne og tilretter denne.

Imod forslaget taler, at det, parterne har anført til støtte for deres påstande, er en central del af sagen og har afgørende betydning for forståelsen af dommen, bl.a. fordi retten i almindelige civile sager kun kan tage hensyn til anbringender, som parterne har gjort gældende.³⁴

At medtage påstandsdokumenterne eller et uddrag af dem som bilag til dommen, imødekommer til en vis grad denne indvending. Spørgsmålet er dog, om det vil kræve mindre arbejde at medtage påstandsdokumenterne eller et uddrag af dem som bilag til dommen, end retterne generelt i dag bruger på at gengive parternes anbringender i selve dommen.

Det vil heller ikke fremstå som brugervenligt, at parternes anbringender skal findes i et bilag til dommen og ikke på det naturlige sted i dommens kronologi over påstande, anbringender, rettens begrundelse og resultatet. Hertil kommer tilfælde, at ordningen ikke vil kunne omfatte tilfælde, hvor anbringenderne ændres under hovedforhandlingen, og at dommene derfor vil få et uensartet præg.

Det opfattes af nogle som et problem, at dommes gengivelse af parternes anbringender baseret på påstandsdokumenterne kan komme til at fylde voldsomt meget i forhold til resten af dommen. Det er dog et spørgsmål, hvor stor forskel det reelt vil gøre at flytte anbringenderne til et bilag, der må betragtes som en integreret del af dommen.

Udvalget finder, at det ikke er et stort problem, at domme ofte gengiver parternes anbringender ved ordret citat fra parternes påstandsdokumenter. Udvalget forudsætter herved, at retten i sagens natur særskilt angiver, hvis en part under hovedforhandlingen har fremsat et nyt anbringende eller har frafaldet et anbringende. For så vidt angår frafaldne anbringender kan retten alternativt undlade at medtage frafaldne anbringender i citatet, idet de f.eks. erstattes af udeladelsesprikker.

³³ Retsplejelovens § 406, stk. 5.

³⁴ Retsplejelovens § 338, 2. led.

Udvalget anser det heller ikke for en forbedring hverken indholdsmæssigt eller fremtrædelsesmæssigt, hvis parternes påstandsdokumenter i stedet optrykkes som et bilag til dommen.

Udvalget kan på den baggrund ikke anbefale at ændre loven for at give mulighed for at udelade gengivelsen af parternes anbringender i domme i civile sager, heller ikke sådan at påstandsdokumenterne eller et uddrag heraf medtages som bilag til dommen.³⁵

Udvalget tilføjer, at det reelle problem formentlig er, at der er en tendens til, at parterne udfærdiger meget lange påstandsdokumenter tenderende til sammenfattende processkrifter, og at det ikke er hensigtsmæssigt at søge at løse dette problem ved at ændre reglerne om skrivning af dommen, der er rettens produkt.

Udvalget bemærker, at der som supplement til de behandlede tiltag kan overvejes tiltag, der mere direkte adresserer problemet med påstandsdokumenter, der er væsentligt længere, end sagens problemstillinger kan begrunde. Da det imidlertid i høj grad afhænger af sagens omstændigheder, hvor omfangsrigt et påstandsdokument rimeligvis bør være, vil sådanne tiltag dog kunne kræve mere dybtgående overvejelser.

Det vil være et nybrud f.eks. at fastsætte begrænsninger på omfanget af påstandsdokumenter, og det vil i så fald skulle overvejes, om administrationen af sådanne begrænsninger vil medføre et sådant merarbejde for retterne og parterne, at det kommer til at stå i misforhold til gevinsten ved de forbedrede påstandsdokumenter. Der vil kunne fastsættes vejledende retningslinjer, sådan som det er sket i Højesteret,³⁶ men det er ikke sikkert, at vejledende retningslinjer i praksis vil få lige så stor gennemslagskraft ved byretterne og landsretterne som i Højesteret, hvis vejledning er blevet til i et samarbejde med de advokater, der møder i Højesteret, og hvor advokaterne traditionelt og i kraft af Højesterets stilling i domstolssystemet er meget lydøre over for Højesterets henstillinger.

³⁵ Udvalget har ikke bemærkninger til, at der allerede i dag findes enkelte eksempler på, at meget omfattende påstandsdokumenter i praksis er blevet medtaget som bilag til en dom. Udvalget har alene forholdt sig til indførelsen af en generel ordning ved lov.

³⁶ Højesterets vejledning om civile ankesager angiver, at der normalt udarbejdes sammenfattende processkrifter i stedet for påstandsdokumenter, og at et sammenfattende processkrift som udgangspunkt ikke bør være længere end 10-15 sider, idet det dog kan være længere navnlig i større sager med et omfangsrigt og/eller kompliceret faktum. Disse vejledende retningslinjer for ankesager i Højesteret er ikke bindende for parterne.

Udvalget kan anbefale, at der arbejdes videre med disse spørgsmål i et egnet forum.

3. Udvalget har overvejet arbejdsgangene i forbindelse med gengivelsen i dommen eller retsbogen af afgivne forklaringer.

For år tilbage var det almindeligt, at der i straffesager i byretten deltog en protokolfører (kontorfunktionær), som bl.a. havde til opgave at skrive udkast til gengivelsen i retsbogen af de afgivne forklaringer. Det forekom også, at dommeren dikterede gengivelsen til retsbogen, mens den, der havde afgivet forklaringen, stadig var til stede og kunne bekræfte (”vedstå”) gengivelsen.

Som følge en gradvis reduktion af antallet af kontorfunktionærer ved byretterne over en længere årrække er det derimod i dag udgangspunktet, at der ikke deltager protokolfører i straffesager i byretten. I straffesager uden lægdommere og i domsmandssager påhviler det derfor i dag dommeren ud over retsledelsen at håndtere bl.a. udstyr til lydoptagelse, videoafhøring og afspilning af lyd- eller billedoptagelse som led i bevisførelsen. Selv om forklaringer i straffesager i byretten som udgangspunkt lydoptages, foretrækker de fleste dommere også løbende at tage notater, mens forklaringen afgives. I domsmandssager kan notaterne være nyttige under voteringen med domsmændene, og i alle sager er det betydeligt lettere for dommeren at gengive forklaringerne i retsbogen på grundlag af sådanne notater end på grundlag af lydoptagelsen.

Ved nogle byretter forekommer det stadig i længerevarende straffesager, at der medvirker en protokolfører i straffesager i byretten i den del af hovedforhandlingen, hvor der afgives forklaringer. Ved nogle retter gælder dette også i nævningesager. Protokolføreren skriver i givet fald et udkast til gengivelsen i retsbogen af afgivne forklaringer, som dommeren – eller i nævningesager dommerne efter nærmere indbyrdes aftale – herefter gennemgår og tilretter.

Udvalget har i den forbindelse overvejet muligheden for at udvide anvendelsen af protokolførere i straffesager i forhold til det nuværende niveau. Protokolføreren vil først og fremmest kunne skrive udkast til gengivelsen i retsbogen af afgivne forklaringer samt betjene det tekniske udstyr, sådan at dommeren kan koncentrere sig om retsledelsen, eventuelle processuelle spørgsmål, som opstår under hovedforhandlingen, samt ikke mindst om

sagens indhold, som retten (dommeren og eventuelt medvirkende lægdommere) skal tage stilling i dommen.

Udvalget bemærker, at en øget anvendelse af protokolførere i straffesager kun vil være mulig, hvis antallet af kontorfunktionærer ved byretterne forøges, hvilket isoleret set vil medføre merudgifter. Selv om en øget anvendelse af protokolfører i straffesager vil kunne frigøre dommerressourcer, fordi dommeren skal bruge mindre tid på at færdiggøre dommen og retsbogen efter hovedforhandlingen, og fordi hovedforhandlingen gennemsnitligt vil kunne gennemføres på lidt kortere tid, når der deltager protokolførere, er det udvalgets umiddelbare vurdering, at der ikke samlet set vil ske en resourcefrigørelse i domstolene.

Udvalget peger imidlertid på, at en øget anvendelse af protokolførere vil kunne give en bedre retsledelse, fordi dommeren aflastes for andre opgaver, og at dette kan forventes at indvirke positivt på kvaliteten i sagsbehandlingen og på parternes, tilhørernes og offentlighedens opfattelse af rettens og dermed domstolenes professionalisme og imødekommenhed. Når der deltager en protokolfører, kan dommeren koncentrere sig om retsledelsen og i højere grad have sin opmærksomhed rettet mod parter og vidner, hvilket kan have væsentlig betydning for, at disse føler sig set og hørt.

Udvalget bemærker i øvrigt, at byretterne allerede i dag ofte prioriterer at anvende protokolførere, hvor det har særlig betydning, eksempelvis i grundlovsforhør og retsmøder om forlængelse af varetægtsfængsling eller om straffeprocessuelle indgreb under efterforskningen. Det kan overvejes at undersøge nærmere i andet regi, om der skal være en øget anvendelse af protokolførere i straffesager. Der vil i den forbindelse bl.a. skulle afdækkes de økonomiske konsekvenser.

I civile sager medvirker der ikke protokolførere, og de afgivne forklaringer lydoptages ikke. Dommeren vil derfor altid skulle tage notater, mens der afgives forklaring, sådan at dommeren har et grundlag for at gengive forklaringerne, hvis det bliver relevant (dvs. hvis sagen ikke forliges, og der skal afsiges dom, og dommeren vælger at gengive forklaringerne i dommen, eller hvis en dom uden gengivelse af forklaringerne ankes). At varetage retsledelsen er i de fleste tilfælde mindre krævende i civile sager end i straffesager, og der er også sjældnere behov for at anvende teknisk udstyr. Skal der anvendes teknisk udstyr, vil en af rettens administrative medarbejdere normalt kunne komme til stede, hvis der er behov for at bistå parterne eller dommeren med at betjene udstyret.

Udvalget finder på den baggrund ikke anledning til at anbefale at anvende protokolfører i civile sager i byretten.

4. Udvalget har supplerende overvejet, om det ville være muligt helt eller delvis at afskaffe gengivelsen i referatform af de afgivne forklaringer, hvilket vil medføre en væsentlig lettelse for byretterne. Det ville betyde, at der ikke skulle udarbejdes en supplerende redegørelse om de afgivne forklaringer i civile sager, hvis dommen ankes, ligesom der ikke ville skulle skrives et referat af lydoptagne forklaringer i straffesager, hvis dommen ankes.

Et forholdsvis koncentreret referat af de afgivne forklaringer – i modsætning til en lyd- eller billed- og lydoptagelse af de afgivne forklaringer og også i modsætning til en ordret udskrift af de afgivne forklaringer – er imidlertid et integreret led i den danske appelordning. Ankebehandlingen i landsretten i både civile sager og straffesager bygger på, at de forklaringer, der blev afgivet i byretten, er gengivet i koncentreret referatform enten i dommen eller i en efterfølgende supplerende redegørelse (civile sager) eller retsbog (straffesager).

Uden et referat af de forklaringer, der blev afgivet i byretten, ville det i alle tilfælde, hvor der for landsretten er tvist om byrettens bevisresultat, være nødvendigt, at de pågældende afgav forklaring igen. En sådan fuldstændig genafhøring vil tage betydeligt længere tid end den eksisterende ordning, hvor vidnet enten slet ikke afgiver forklaring for landsretten eller alene afhøres supplerende. Det er netop tilfældet i Norge, hvor der generelt ikke findes anden gengivelse af forklaringerne i byretten, end hvad der måtte indgå i dommens begrundelse, og hvor vidnerne i tilfælde af tvist om byrettens bevisresultat afhøres igen i landsretten. Norske ankesager tager derfor generelt længere tid i retten end danske ankesager.

Kun et mindre antal af byretternes domme ankes til landsretten, og kun i en del af disse ankesager er der tvist om byrettens bevisresultat. Allerede de gældende regler giver imidlertid mulighed for, at byretten i almindelighed kun skriver et referat af de afgivne forklaringer, når dommen ankes. Den eksisterende appelordning medfører dermed i almindelighed ikke ekstra arbejde for byretterne i de sager, der ikke ankes.

Der er også den fordel ved at have et referat af forklaringerne i byretten, at det dokumenterer en forklaring, der tidsmæssigt ligger tættere på de begivenheder, der er forklaret om, og at det kan vise, om et vidne skifter forklaring fra byretten til landsretten. I Norge kan skiftende forklaringer

dokumenteres ved, at en part i en civil sag med rettens tilladelse lydoptager forklaringen i byretten og derefter udfærdiger en fuldstændig udskrift af forklaringen, sådan at udskriften i påkommende tilfælde kan bruges til forehold under vidnets forklaring i landsretten. Den norske ordning bygger på en privat parts initiativ og betaling af udgifterne, og vidnet afgiver stadig en fuldstændig forklaring i landsretten, og den norske ordning kan ikke anbefales.

Hvis ordninger som i Sverige eller forsøgsordningen i Norge skal overvejes, vil det forudsætte mere grundlæggende overvejelser om landsrettens prøvelse i ankesager. Den svenske ankebehandling har karakter af en efterprøvelse af, om byrettens afgørelse i forhold til beviserne ført for *byretten* er korrekt,³⁷ mens landsretten i Danmark i højere grad vurderer beviser ført for *landsretten*.

Endvidere vil en afspilning i landsretten af en videooptagelse af forklaringerne i byretten forlænge hovedforhandlingen i landsretten sammenlignet med i dag, og belastningen af landsretterne kan være større end byretternes besparelse ved ikke at skulle lave en supplerende redegørelse eller en retsbog med forklaringerne i de sager, der ankes til landsretten. Hertil kommer, at der ved byretterne ikke er egnet udstyr til videooptagelse af forklaringer afgivet i retssalen,³⁸ sådan at der i givet fald også ville skulle afholdes udgifter til anskaffelse heraf.

Det kan imidlertid overvejes at lydoptage forklaringer i civile retssager på samme måde som forklaringer i straffesager, sådan at rettens kontorpersonele kan skrive et udkast til redegørelsen til landsretten, hvis en dom uden gengivelse af forklaringerne ankes. Dommeren vil stadig skulle bruge tid på at gennemgå og rette udkastet, men hvis udkastet er godt, vil en sådan ordning lette dommerens arbejde på samme måde som i straffesager. Det er en forudsætning, at kontorpersonalet har de fornødne kvalifikationer til at skrive gode referater på grundlag af lydoptagelser, og ordningen kræver ansættelse af yderligere kontorpersonele og opkvalificering.

En styrket og forbedret kapacitet til at skrive referater af lydoptagne forklaringer vil også kunne få afsmittende virkning i straffesager, hvor dommerens arbejde tilsvarende lettes, når kontorpersonalet skriver et godt udkast til referat af lydoptagne forklaringer. I dag skriver dommerne formentlig i en

³⁷ Betænkning nr. 1513/2010 side 65.

³⁸ Det eksisterende videoudstyr er tilpasset afhøring af personer, der befinder sig et andet sted, og der er ikke installeret et kamera, som kan filme vidnepladsen i retssalen forfra.

del tilfælde selv referatet af lydoptagne forklaringer, når en straffedom ankes.

Domstolsstyrelsen har på nuværende tidspunkt ikke kendskab til, at der findes talegenkendelsesprogrammer, der er tilstrækkeligt udviklede med en høj nok kvalitet til, at det kan understøtte domstolenes behov, uden at det vil medføre meromkostninger til personale, der efterfølgende skal korrigere det transskriberede.

Det må herved også tages i betragtning, at der er stor forskel på de lydoptagne personers måde at tale på, og at talegenkendelse af lydoptagne forklaringer bl.a. derfor adskiller sig afgørende fra talegenkendelse af en bestemt brugers tale, som talegenkendelsesprogrammet er blevet trænet til at genkende. Hertil kommer, at gengivelsen skal indeholde et koncentreret referat af indholdet af det, den pågældende har forklaret, og ikke en fuldstændig gengivelse af alle spørgsmål og svar.

Udvalget kan på den baggrund ikke anbefale ændringer i de eksisterende ordninger med gengivelsen i referatform af de afgivne forklaringer.

5. De økonomiske konsekvenser af tiltaget er opsummeret nedenfor, *jf. tabel 1.*

Tabel 2		
Potentiale ved implementering af tiltag		
<i>Mio. kr.</i>	Årligt potentiale, fuldt indfaset	Implementeringsomkostninger
I alt	-	-
1.-4. Lettelse af domskrivning	-	-

Kilde: Justitsministeriet

Det bemærkes, at de økonomiske konsekvenser for den øvrige del af straffesagskæden, herunder eventuelle afledte effektiviseringer, vil blive kortlagt parallelt med udvalgets arbejde.